

A. SMITS, *1830 Scheuring in de Nederlanden (Standen en landen LXXXIII)*, UGA, Kortrijk-Heule, 1983, 432 en 509 p., prijs 4410 F.

Het eerste deel, tot de aanval op Brussel en de beraadslagingen van de Staten-Generaal in Den Haag over de scheiding, is grotendeels een heruitgave van het doctoraal proefschrift van de auteur dat reeds in 1950 gepubliceerd werd.

De twee delen zijn voorzien van goede registers van persoons- en plaatsnamen, dag- en weekbladen. Het voetnotenapparaat en de heuristiek zijn gewoonweg indrukwekkend. Wij staan hier ongetwijfeld voor het meest omvattende werk over de Omwenteling van 1830 in België, dat op een uiterst gedetailleerde wijze, provincie per provincie, de evolutie schetst en waarvan het overgrote deel gewijd is aan de maanden september en oktober 1830. De auteur gaat ervan uit dat de revolutie uitbrak te Brussel en in Wallonië en dat Vlaanderen daarop veroverd werd door de opstandelingen.

Vervolgens werd het Zuiden in zijn geheel afgestoten door Holland, dat reeds geruime tijd bevreesd was voor het verliezen van haar dominerende positie.

Volgens de Nederlander Dom A. Smits, leerling van P. Geyl, was de revolutie geïnspireerd door het liberale ideeëngoed en was er bijna geen katholieke medewerking. Deze door ons enigszins gesimplifiëerde stelling leidde reeds in 1951 tot een heftige polemiek met wijlen prof. Dr. J. D'Hondt. Zonder Dr. A. Smits tot het uiterste te willen volgen, denken wij toch dat hij een aantal zaken haarfijn bewees. Het mechanisme van de revolutie bijvoorbeeld. De auteur toonde aan hoe een aanvankelijk sociale omwenteling uitgebuit werd, niet zozeer door de bourgeoisie, maar wel door jonge ambtenaren en advocaten die zo een belangrijke functie verwierven. Het was de coalitie van degenen die niets te verliezen hadden, die de revolutie deed slagen. De auteur wees ook op het latente regionalisme. Hij toonde ook aan hoe het streven voor taalvrijheid niet alleen en misschien zelfs niet zozeer ten gunste van het Frans was, maar tegen het „Hollands" en vóór het „Vlaams". Hij stelde dat de geestelijkheid voldaan was door de concessies van de koning die gevolgd waren op de petitiebeweging van 1828-1829. Toch denken wij dat de in die jaren ontstane volksmobilisatie gemakkelijk door enkele feiten opnieuw in beweging kon komen. De gevoelens van de volksmassa die tegen een instelling zijn, kunnen niet door een aantal toegevingen zo maar onmiddellijk, onvoorwaardelijk en blijvend omgebogen worden.

Een belangrijk punt in de polemiek tussen J. D'Hondt en A. Smits behelsde de rol van de krijgsmacht. De Gentse hoogleraar stelde dat de aanwezigheid van het veldleger in Vlaanderen de opstand daar vertraagde. Is dat zo, dan moeten we toch toegeven dat het overgrote deel van de vestingen in Wallonië lag. Daarenboven konden die forten de belangrijkste Waalse steden stukschiëten. Voorwaar een erger bedreiging dan het veldleger.

Zonder ons verder te willen mengen in de polemiek, willen we enkele verklarende elementen voor het uiteenvallen van het leger van het Verenigd Koninkrijk naar voren schuiven. De rekrutering geschiedde regionaal. Er waren afdelingen (regimenten) samengesteld uit Brabanders, andere uit Luikenaars... en die eenheden werden daarenboven dikwijls in de eigen streek gekazerneerd. De soldaten, die veelal bij de burgers werden ingekwartierd, sympathiseerden gemakkelijk met hun streekgenoten. Het leger van het Ver-

enigd Koninkrijk bestond voor bijna twee derde uit Zuidnederlanders. In september waren er de jaarlijkse herhalingsoefeningen die de getalsterkte gevoelig opdreven. Velen, vooral Walen, kwamen echter niet opdagen. Het zwakke regime trof geen sancties. Het ongenoegen tegen het volledig in het Nederlands bevolen leger was veel groter in Wallonië dan in Vlaanderen. De meeste officieren hadden verschillende regimes gediend: Oostenrijk, de efmere Verenigde Belgische Staten, de Franse republiek en het keizerrijk, om tenslotte onder het Oranje-vaandel te belanden.

Elk regimeverandering was gepaard gegaan met rangverhoging om de officieren op de hand te krijgen. Zo waren weinig bekwame en onbetrouwbare elementen al te hoog opgeklommen. Het nationaliteitsbesef was bij de officieren zeer zwak, zonet onbestaande. Vele officieren waren 15 jaar na Waterloo te oud. Toen het Verenigd Koninkrijk op wankelen stond, bood het de Zuidnederlandse officieren weinig houvast, het stootte ze eerder af dan aan te trekken. Velen liepen dan ook na enige aarzeling, ja zelfs verscheurdheid, over naar België waar hen andermaal rangverhoging wachtte. De meest dynamische en succesrijke generaal in dienst van Willem I was echter de Gentenaar J. Van Geen die na de scheiding in het Noorden bleef. Hij werd zowat het idool van het Hollands verzet. De hulptroepen, de Schutterij, waren erg zwak en vielen als vanzelf uiteen. Veel erger was, dat hun wapens al te gemakkelijk in handen kwamen van de nieuw opgerichte burgerwacht of erger nog het proletariaat. Het veldleger was daarenboven zo onhandig de strijd te willen aangaan in de steden, vooral in Brussel. Nu is het altijd zo geweest dat de gewapende en vastberaden burger veel kans heeft om in eigen stad een georganiseerd leger zo niet te verslaan, dan toch minstens erg toe te takelen.

Het Verenigd Koninkrijk viel uiteen omdat het onvoldoende steun genoot bij het politiek bewuste deel van de bevolking. De wil om samen te leven was te zwak. Dit gebrek aan samenhorigheidsgevoel besmette ook het leger en zo viel het „amalgam” uiteen.

Dr. Luc DE VOS